

Оксана Ременяка Oksana Remeniaka

кандидат мистецтвознавства, завідувачка відділу мистецтва
новітніх технологій Інституту проблем сучасного мистецтва
НАМ УкраїниPhD, head of the Department of Modern Art Technologies,
Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts
of Ukraine

e-mail: oxarem@gmail.com | orcid.org/0000-0001-6477-0627

«Я не трачу надії, що будемо разом ...»

Листи до Алли Гербурт-Йогансен
(Майк Йогансен, Михайло Бойчук)

“I keep hoping that we will be together ...”

Correspondence to Alla Herburth-Johansen
(Mike Johansen, Mykhailo Boychuk)

Анотація. Дослідження, проведене на основі архівних матеріалів Бахметевської колекції в архіві Колумбійського університету та приватного архіву Ганни Щепко, стосується творчого доробку яскравих представників мистецького середовища Києва та Харкова 1920–1930-х років. Листи Майка Йогансена та Михайла Бойчука до Алли Гербурт-Йогансен (за винятком кількох цитат) публікуємо вперше, також вперше оприлюднено фрагменти листування Алли Гербурт-Йогансен з відомою журналісткою та громадською діячкою Любов'ю Дражевською. Ці матеріали є безцінним джерелом інформації про мистецьке середовище Харкова та Києва 1920–1930-х років, прояснюють думки та настрої українських інтелектуалів у роки великого терору.

Ключові слова: Бахметевська колекція, мистецьке середовище, Майк Йогансен, Михайло Бойчук, Алла Гербурт-Йогансен.

Постановка проблеми. Архівні документи та листи є безцінним джерелом інформації про епоху та особистостей, що були яскравими представниками цієї епохи, творили її культурне тло, були інтелектуальним осередком та рушійною силою розвитку мистецтва своєї країни. Листи Майка Йогансена та Михайла Бойчука до Алли Гербурт-Йогансен (за винятком кількох фрагментів) публікуються вперше, також у дослідженні використано не опубліковані досі уривки листування Алли Гербурт-Йогансен з відомою журналісткою та громадською діячкою Любов'ю Дражевською.

Дослідження стало можливим завдяки науковому стажуванню авторки в рамках міжнародного академічного обміну, здійснюваного програмою ім. Фулбрайта в Україні. Стажування відбувалося в Інституті Гаррімана Колумбійського університету (Нью-Йорк, США).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Два десятиліття ХХІ століття збагатили українське мистецтвознавство та культурологію новими дослідженнями з проблем модерного мистецтва України 1920–1930-х років [1; 8; 11; 14; 16]. Українцям повернули ім'я геніального Майка Йогансена — його «велика й цінна спадщина», «розсипана здебільшого по газетним шпальтам, журнальних сторінках, архівних теках й окремими виданнями», на решті була зібрана в єдине видання «Майк Йогансен. Вибрані твори» [5], окремою збіркою вийшли спогади

та листи [11], проте деякі деталі його творчого доробку та обставини приватного життя вдалося встановити завдяки зібраним авторкою статті матеріалам. Чимало досліджень також присвячено творчості Михайла Бойчука та його школі [1; 8; 14; 15]. Однак настрої митця в останні роки його життя, його роздуми та переживання найбільш повно проявляється у листах до його другої дружини — Алли Гербурт, доповнюючи невідомими досі фрагментами попередні дослідження.

Виклад основного матеріалу. Про талановиту художницю, ученицю Івана Падалки, другу дружинку Михайла Бойчука Аллу Гербурт-Йогансен (27.12.1901, Харків — 27.04.1993, Мюнхен) інформації небагато. Маємо кілька побіжних згадок у наукових виданнях [1, с. 10–11, 69, 73; 13, с. 77], вийшли друком фрагменти її спогадів про Майка Йогансена [14]. Публікації у пресі [12; 16] переважно акцентують увагу на сімейному житті з Майком Йогансеном, їхньому розлученні та знайомстві Алли з Михайлом Бойчуком.

Аллу Вікентіївну завжди зачіпало, що історики та мистецтвознавці шукають з нею зустрічі лише щоб розпитати про її чоловіків, і жоден не цікавиться її творчістю — адже вона була талановитим графіком, оформила чимало дитячих книжок, написала і видала кілька дитячих оповідань. Хоча, що й казати, вони справді варті уваги — таких постатей, як Майк Йогансен і Михайло Бойчук, важко оминати,

коли розповідь заходить про жінку, в яку обидва, у різні періоди свого життя, були безмежно закохані.

Вона боялась торкнутися відкритої рани своєї душі, розбудити тугу, «ту приспану, з якої складалась»¹ — трагічної загибелі обох чоловіків та власних поневірянь, на прохання ж дочки Ганни записати спогади відповідала відмовою — а раптом ті записи потраплять у «невідповідні руки» ... Проте біль втрат, неймовірні страждання, боротьба за життя двох своїх дітей колись мусили вийти на поверхню і врешті виходили — у листах до найближчої подруги, Люби Дражевської². Фрагменти, окремі фрази, влучні метафори від листа до листа склались у цілісну картину життя непересічної жінки, коханої двох геніальних чоловіків, двох протилежностей — Майка Йогансена і Михайла Бойчука.

Життя Алли Гербурт ніколи не було легким — у 17 років вона разом із чотирма сестрами залишилася сиротою. Батько, Вікентій Гербурт-Гейбович — інженер-технолог, професор Харківського технологічного інституту, з роду польських шляхтичів, мама — Людмила Праведник з родини сільського вчителя з Полтави, померли у 1918 році, захворівши після відвідин сина їхнього товариша, який лежав у військовому госпіталі з тифом — батькові було 50, мамі 46³. Сімнадцятирічна Алла змушена була опікуватись молодшою сестрою Іриною. Рано пішла працювати — влаштувалася секретаркою у контору Мельстрою у Харкові на вулиці Свердлова (тепер Полтавський Шлях).

У своїх життєвих перипетіях, складних переїздах, втечах Алла Гербурт втратила чимало документів, зокрема диплом про закінчення інституту, деякі папери змушена була знищити власноруч, коли рятуючи себе і дітей, переходила до американської зони у розділеній на частини Німеччині — з Ді-Пі⁴ табору у Галендорфі до Мюнхена. В одному з листів до Люби Дражевської вона згадує про ці втрати: «Якось у мандрах 44го року по Німеччині мені було вкрадено мою посвідку про закінчення Худ. Инту і Ганіну метрику. Після того Ганя і я стали називатись не Гербурт⁵, як було у метриці, а Йогансен, згідно з Гаєвою метрикою. Посвідка диплома також може була б для мене

¹ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetief collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-2. Folder 3. Johansen Alla and daughter Shepko, Anna. Лист від 12.11.1969, Алла Гербурт до Люби Дражевської.

² Любов Дражевська (12.09.1910, Харків — 29.04.2006, Нью-Йорк) — перша дружина Юрія Лавріненка. Магістр геологічного факультету Колумбійського університету, 1958; журналістка, перекладачка, редакторка американських та українських установ, громадська діячка; наукова співробітниця Музею мінералогії Принстона, Нью-Джерсі, США.

³ Останній маєток Гербурт-Гейбовичів — село Ковалівка на Полтавщині.

⁴ D.P. — Displaced Persons — переміщені особи.

⁵ Дочка Ганна народилась після арешту М. Бойчука 10 грудня 1936 року, записати її на прізвище батька було смертельно небезпечно, тому Алла Вікентіївна записує дочку на своє дівоче прізвище — про це в одному зі своїх листів з ув'язнення «натяками» пише М. А. Бойчук.

корисна. <...> Якби я не мала вічної журби про Гая, я могла б переїхати у старечій будинок коло Нового Ульму, де свого часу жила проф. Полонська»⁶.

Проте якимось дивом їй вдалося зберегти листи — Майкові і Михайлові ...

Судячи з документів та спогадів, Алла познайомилася з Майком у 1920-х роках. Перший лист Аллі до Ростова-Дону, де вона опинилась після смерті батьків, датовано 1920 роком: «Так то Аллочко! Я не жартую. Ціль мого життя тепер — щоб тобі було гарно: щоб я зараньше знав, що тобі не можна буде роздобути путівку в Харакс, я не поїхав би сюди і по безплатній, [втрачено — О. Р.] а сам ще заробив би грошей...»⁷.

Вона навчалась у Художньо-промисловому Інституті у класі Івана Падалки (почав викладати у ХПІ з січня 1925 року), там же навчалася Віра Дражевська, яка, як і її старша сестра Люба, закінчила гімназію, де викладав Майк Йогансен. Пізніше між Алою та Любою зав'яжеться міцна дружба, яка не припиниться навіть у таборах для переміщених осіб та на еміграції. Алла вирізнялася інтелегентністю і розумом, талантом і красою її теж Бог не обділив, а Майк завжди цінував талант — як згадувала сама Алла, він «уперто помагав лише здібним і талановитим» [14, с. 726].

Уривки першого в українській модерній літературі авантюрно-пригодницького роману Майка Йогансена «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» спочатку були опубліковані у пресі [7, с. 743] і підписані справжнім ім'ям автора, проте у 1925 році роман виходить під псевдонімом «Вілі Вецеліус» (Willy Wetzelius), із зазначенням, що це псевдонім Антона Райнке⁸, який походить з німецьких колоністів у Запоріжжі, а на обкладинці стояли ініціали перекладача — «А. Г. Г.» [10, с. 17]. З листа Майка до Алли стає зрозумілим, що вони з Алою писали або радше переробляли з якогось іноземного джерела роман разом, чи бодай Алла зробила чималий внесок у його написання і що ініціали «перекладача» «А. Г. Г.» належать Аллі Гербурт-Гейбович:

«Аллочка мильй дружок. Какая Ты умница-женщина, что прислала пакет с главами. Первую я уже перевел, вторую может-быть начну сегодня. <...> Ты видишь, я несколько успокоился, получил от Тебя письмо и главы. Я Тебя очень люблю за то что Ты Умница, Испорченная Девчонка и Любимица. <...>

⁶ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetief collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-3, Folder 3, Johansen, Alla and daughter Shepko, Anna. Folder 3. Лист від 18.04.1981, Алла Гербурт до Люби Дражевської. Тут і далі в усіх цитуваннях, а також в опублікованих у додатках листах збережено правопис і пунктуацію авторів.

⁷ Лист від 9 вересня 1920 року Майка Йогансена до Алли Гербурт. Приватний архів Ганни Щепко.

⁸ У Майка справді був друг, німець за походженням — Ренеке, який під час війни допомагав Аллі Гербурт з її малими дітьми, коли вони опинились у Житомирі і пізніше, коли Алла переходила у Німеччині в англійську зону (аудіозапис свідчень Ганни Щепко).

Сейчас кончаю переводить главу с Камиллой, Дюверье и прочим. Хорошая глава. Я сделал хуже в переводе, зато сделал ее быстрее, подвижнее. Кроме того сцепил. Девушка, которая работает у miss Wood это Кет — та самая, что с Гарри в следующей главе. Мужчина, который поднял платок имеет отношение к торговцам живым товаром — это было ясно и у Тебя, но я еще заставил его следить, где живет Эдит. Разговоры Рикса с Эдит сократил.

У Тебя чудесно про часы — прямо прелестно. Про вещи тоже. Оставил все. Очень хорошо про три золотых шара — это Ты придумала, или оно в самом деле так. Все оставил как есть.

Очень хорошо начало отравления, да и дальше хорошо. Оставил. В медальон поместил карточку полуголой женщины»¹.

У дев'ятому розділі роману Йогансен дає читачеві пояснення щодо головної дійової особи якою, як з'ясується, насправді є сам автор «... чоловік, 28 літ, брюнет. Втім можливо дівчина 23 літ, блондинка, його улюблениця» [4, с. 364–365]. Причому повторює цю фразу через кілька абзаців знову.

З листа Майка: «Беру папироску — смотрю на картинку Алжир. Любимица всегда могла бы сделать такую, еще лучше. Зато я не могу. Знаешь на чей стиль похож Твой. На стиль хорошего Диккенсовского романа, только у Тебя свежее.

<...> А сокращаю я еще вот почему. У нас с тобой всякое капиталистическое отродие описывается подробно, а прочие пешки, статисты. Так нехай же всі будуть статисти! А тут подписал: Любимица... Целую Тебя крепко, Любимица! Любимица Любимица Любимица!»².

В одному з листів до Л. Дражевської Алла пише про бібліотеку Майка Йогансена: «Згадую, що Майк, у котрого пам'ять держала все колись прочитане, держав на своїх полицях словники, довідники і книжки з написами авторів, що їх подарували. З легкої літератури він держав лише англійські (що їх одержував з Англії) що їх він читав перед сном, поки засне. Ви ті книжки знаєте, бо часто брали їх для вправи англ. мови»³, а у іншому листі доповнює: «Я вважаю, що минув час приватних бібліотек, як було за барських часів. Йогансен мав рацію, що мав лише словники і книги зі свого філологічного фаху. Англійська література була не самоціллю, а ліками, потрібними перед сном»⁴.

¹ Лист №3 Майка Йогансена Аллі Гербурт, без дати. Ймовірно, 1924 рік. Архів Ганни Щепко.

² Лист Майка Йогансена Аллі Гербурт, б/д. Ймовірно, 1924 рік. Архів Ганни Щепко. Повний текст листа у додатку 1.

³ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetief collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-3. Folder 2. Johansen, Alla and daughter Shepko, Anna. Лист від 16.10.1984, Алла Гербурт до Люби Дражевської.

⁴ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetief collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-2. Folder 3. Johansen Alla and daughter Shepko, Anna. Лист від 16.03.1971, Алла Гербурт до Люби Дражевської.

Алла Гербурт-Йогансен

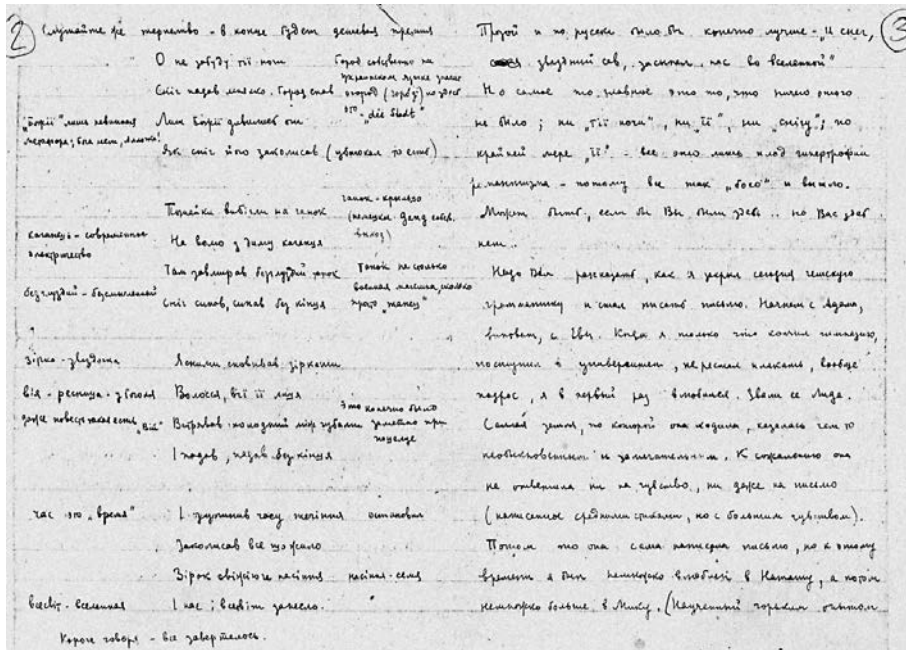
Ймовірно, що цей роман був однією з містифікацій, які так любив Йогансен. Оскільки він, за свідченням не тільки Алли, але й багатьох інших, випишував усі тогочасні англомовні літературні новинки, то цілком можливо, що фабулу роману «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» запозичив саме з цих джерел, прагнучи створити твір «зі структурною мотивацією розв'язки» яку, за його переконанням «в нашій (українській і російській) літературі <...> мало розроблено» [4, с. 602] і залучив до цієї захопливої роботи свою кохану, у якої стиль «гарного Діккенсонівського роману, тільки свіжіше».

У той час Алла була російськомовною, і Майк снує у листах тонкі лінгвістичні тенета, намагаючись привабити її до свого україномовного світу:

«Приеду... выеду, словом, первого числа месяца липня (Взгляд на календарь — Селянская правда над Ириной [младша сестра Алли — О.Р.] кроватью.) Впрочем нет — Ты ведь на службе. Считай по пальцам: Сичень, лютый, березень, квитень, травень, червень, липень. Вот слова вкусные — неправда ли — не то что дохлая латыня январей и февралей»⁵.

Або вставляє до листа вірш, пояснюючи у коментарях кожне незрозуміле слово:

⁵ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetief collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-3. Folder 2. Johansen, Alla and daughter Shepko, Anna. Лист від 16.10.1984 Алла Гербурт до Люби Дражевської.

Лист Майка Йогансена до Алли Гербурт

«За неимением лучшего собираюсь еще угостить Вас собственными стихами — пожалуй что досужая акула подавится таким письмом. Слушайте же терпеливо — в конце будет дешевая премия.

О не забуду тії ночі *Город собственно*
 Сніг падав мнякко. *на украинском*
 Город спав *языке значит огород*
(горóд) но здесь
 “Божїї” *лишь* Лиш Божїї *это — “die Stadt”*
 невинная *дивились* *очи*
метафора;
 Бога нет, *Як сніг його* *(убаюкал*
 Аллочка *заколисав* *то есть)»¹.*

Вже в еміграції Алла Гербурт у листі до Люби Дражевської згадує:

«Сестра з Москви прислала мені стару-престару вірзку з укр. газети з віршем Майка Йогансена “Москва”
 “...і знов бори будов. Провалля брам,
 Каньйони вулиць і озера площ,
 Озера — дзеркало огнів, огнів, огнів
 і люди як крупа, як град, як дощ...”

Треба ж було Майку родитись в цій проклятій країні, що не дала навіть розвинути йому у доброго письменника, і то з таким великим талантом. Він не міг брати ту дійсність серйозно. Він з нею балакав як дорослий з дитиною, або з дураком»².

Листи Алли Вікентіївни просякнуті великим болем за втраченими друзями, тими, кого вона любила. У всій трагічній повноті вона осмислює непоправність втрат

¹ Лист № 2 Майка Йогансена Аллі Гербурт, без дати. Ймовірно 1924 рік. Архів Ганни Щепко. Повний текст листа у додатку 1.
² Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetieff collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-2. Folder 1. Johansen Alla and daughter Shepko, Anna. Лист від 27.12.1969, Алла Гербурт до Люби Дражевської.

не лише для неї особисто, але й для всієї української культури, виразно розділяючи Майка як особистість, талановитого поета, письменника, вченого і Майка-чоловіка, з яким було зовсім не просто, а іноді нестерпно складно:

«Якщо розплутувати моток, то ниточка все ж поведе у ті роки, тридцять роки, коли родився Гай і коли Майк належав до товариства Левка Ковальова³, послідовного противника родинних традицій. Вірі [Дражевській — О.Р.] також довелося скуштувати наслідків передових ідей. Це тяжка кара. Як її не сприймати, але факт остається фактом: нерво-ве-хворе покоління крапка для творчого розвитку»⁴.

Про психологічний стан Алли в часи життя з Майком Йогансеном у будинку «Слово» у Харкові теж довідуємось з уривка листа: «Василя Сокола і його жінку, що жили в будинку “Слово” я не пам’ятаю. Я була тоді дуже неуважна до людей і подій, була дуже обтяжена своїми справами і “проблемами”. Тепер лише можу бачити, як страшно я блукала»⁵.

Розлучення з Йогансеном відбулось у 1935 році — про це ми також довідуємось зі сповненого відчаю Аллиного листа з Ді-Пі табору до Люби: «Я гадаю, що я, як мистець, і бувша дружина Йогансена (те, що у 35 році я з ним офіційно розвелась, нікого не обходить, бо у мене є його дитина) заслуговувала на будь яку увагу...»⁶.

³ Левко Ковалів — найближчий друг М. Йогансена, соціал-революціонер, есер, фундатор радіомовлення України, перший голова першого Радіокомітету УРСР. Розстріляний у 1937.
⁴ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetieff collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-2. Folder 3. Drazhev'ska correspondence. Shepko Anna. Лист від 26.06.1980 Алла Гербурт Люби Дражевській.
⁵ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetieff collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-2. Folder 3. Johansen Alla and daughter Shepko, Anna. Лист від 26.04.1983 Алла Гербурт до Люби Дражевської.
⁶ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts,

Очевидно, саме у період 1934–1935 років Алла знайомиться з Михайлом Бойчуком, і коли їхні стосунки набувають виразності, вона просить Майка про розлучення, яке той дає не зовсім охоче — Алла як дружина, як особистість його цілком влаштувала. З відстані років Алла напише:

«Майк, як я тепер розумію, також був свого роду талановитий плей-бой, але він не хотів дітей, це я винна, що кінчивши Худ. Інститут і більш-менш усамостійнившись, я народила дитину. Гай ніколи не мав нормального родинного середовища. Його не було і в ті перші його 7 років, коли Майк його “виховував”, а після наше життя стало не так життям, як катастрофою. Катастрофа, між іншим, продовжується і по сей час»¹.

Проте по-своєму Майк любив сина — саме у 1929 році, коли народився Гай, він публікує низку дитячих оповідань [9, с. 25]. У 1936 — разом зі старшим сином Віктором (від першого шлюбу) і Гаєм відпочиває десь на селі, ймовірно у родичів, про що довідуємось знову ж таки з листа до Алли:

«Хлопці здорові, їдять добре, трохи покусані блохами, клопів тут нема і духу. Качок їмо, нівроку (!) що дня. <...> Спасибі за відвертість на цей раз. Думаю, що таким способом можна буде врешті й порозуміватися. Чи поїду я в Харакс — ще не знаю. Імовірніше, що не поїду. Гайок і Віктор понаїдали пузи, що пояси не сходяться. Треба кожен раз писати Гайкові, це його більше цікавить, ніж мене. М.»².

* * *

Подекуди Аллу Гербурт називають ученицею Михайла Бойчука, хоча сама вона завжди наголошувала, що ніколи не належала до кола бойчукістів. Як познайомились Алла Гербурт і Михайло Бойчук, історія замовчує, проте їхня зустріч — це могутньої сили короткий спалах у трагічний час, коли особисте щастя видавалось недосяжною розкішшю... Пізніше Алла Вікентіївна признається дочці — той недовгий час, що був відведений долею їхньому коханню, був найщасливішим у її житті.

Вони не могли не познайомитись — у них було спільне коло друзів, перші листи до Алли написані Бойчуком на адресу будинку «Слово», вул. Червоних письменників № 5, кв. 12. Михайло Левкович виконував у Харкові фрескові розписи і мав свою кімнату у Червонозаводському театрі [1, с. 65], змушений був постійно курсувати між Києвом та Харковом. Судячи з листів, він був чудово обізнаний з колом Аллиних знайомих і друзів — згадував

Петнікова³, «сусідів знизу»⁴, намагався вберегти її від небажаних впливів старих знайомств і, звісно, ревнував: «Алочко, мій скарб дорогий, мій самородок золотий такий великий важкий що здається другого такого на світі нема. Хоч я найшов его серед грязної породи-каміння, а дорожу ним як наскрізь щиро золотим, а тому не дивуйся що я так тремчу над тобою, хіба усі що мають скарби не дорожать ними і не оберігають їх ревниво від завидющих очей, від грабіжників»⁵.

Це був мистецький світ, де всі знали один одного: Іван Падалка, учень Михайла Львовича і вчитель Алли Гербурт, жив у будинку «Слово». Разом з Анатолем Петрицьким та Вадимом Меллером вони по черзі оформлювали журнал «Літературний Ярмарок» — дітище колишніх ваплітян, до появи якого у великій мірі спричинився Майк Йогансен. Віра Дражевська на той час була дружиною Василя Седляра...

Хоча Алла не вважала себе ученицею Михайла Левковича, проте це не зовсім так — у листах він її наставляє, дає поради, вчить: «Пишеш, що оглядаючи виставку, помітила свої недостатки в роботі, а що роботи Довгаль тобі сподобалися. Це добре, що ти способна критично розглядати свої “творення”, а не гаразд що так безнадійно дивишся на свій розвиток і поступ в роботі. Ти попитала би скільки днів цього літа Довгаль відпочивав і їздив хоч би десь за город гуляти, він з ранку до ночі і в ночі при світлі робить цілими місяцями і роками. Ти при своїх здібностях, якби десяту часть того часу проробила та ще й зосередила всі думки на цій роботі, не розсівала на мілочі, то я не сумніваюся, що у тебе вийшли-б може такі ж речі цікаві, як у Довгаль, а може цікавіші. Едісон казав “Теніальність то 99 % праці і 1 % натхнення”. Може він в процентах помиляється але все ж таке міркування для такого геніяльного винахідника дуже характерне і цікаве»⁶.

Листи Михайла Бойчука до Алли Гербурт можна поділити на дві частини: писані на волі і в ув'язненні — таких збереглося лише 4. Усі вони сповнені ніжною турботою про свою вагітну дружину, роздумами про спільне майбутнє, освідченнями у коханні і, звісно, думками про роботу. До останньої хвилини Михайло Левкович надіявся, що всі неприємності минуть і вони з Аллою будуть разом.

«Я щасливий що ти за мене не забуваєш. Як я прагну такої можливості щоб я міг віддячити тобі за твоє добре серце, що виявляє стільки ласки до мене. Мені дуже хочеться побачити те маленьке сотворіння — донечку нашу. Чи маєш чим кормити її?».

Bakhmetieff collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-2. Folder 1. Johansen Alla and daughter Shepko, Anna. Лист без дати. Алла Гербурт до Люби Дражевської.

¹ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetieff collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Box II-3, Folder 2, Johansen, Alla and daughter Shepko, Anna. Лист від 07.12.1980 Алла Йогансен Люби Дражевській.

² Лист від Майка Йогансена Аллі Гербурт від 17/VIII 1936. Приватний архів Ганни Щепко.

³ Григорій Петніков (1894–1971) — однокласник Майка Йогансена, російський поет-футурист, перекладач належав до кола В. Хлебнікова і сестер Синякових, був одружений із Вірою Синяковою.

⁴ «Сусіди знизу» — родина Хвильових.

⁵ Лист М. Бойчука до А. Гербурт. Без дати. Приватний архів Ганни Щепко.

⁶ Лист М. Бойчука до А. Гербурт від 8–9 травня 1936 року. Приватний архів Ганни Щепко.

Конверт останнього листа М. Бойчука до А. Гербурт з ув'язнення

Михайло Левкович описує свій тюремний побут спокійно, щоб зайвий раз не нервувати Аллу, яка ще не оговталась від його арешту і від пологів — їхній донечці Ганнусі всього лишень кілька тижнів:

«При забезпеченню тут хлібом, та три рази в день гарячою їжою і чаєм, то мені можна обходити ся без загрози здоров'ю — з малими коштами мені тут зараз дещо з дому передають. Маю декілька художніх книжок, папір до рисованя, олівців. Передавали мені дещо з їжі жирів, яблук, мандаринів, лимонів та сушених фруктів. Тут докую собі дещо — сахар, тютюн тощо. <...> Слідчий про тебе і про дочку знає і сам мене понукає щоб я не занедбував тобі писати. Я гадаю що він не буде заперечувати щоб нам побачитися».

«Не переставай рисувати з натури і вивчати майстрів Мікель Анджелио, Тинторето, Тіціана, Рембрандта і мініятури всхідні, такі як ми бачили зарисовані Рембрандтом. Пригадуєш? Зарисовуй собі уважно і вдумчиво, то розгадаєш мисль майстра. Працюй над собою, то будеш почувати себе вдоволеною і не загубиш моральної рівноваги. Поважна праця дає глибоке моральне зосередження і почуття внутрішнього піднесення...»

І, розуміючи, що його листи читає не тільки Алла, додає:

«Вивчай нові досягнення радянських художників — малою фарбами. Я так увійшов в смак малювати картини, що зараз дуже мені прикро що я на якийсь час позбавлений можливості працювати фарбами. Зараз можна тільки олівцем рисувати і то до сего часу я ще не встиг нічого такого нарисувати, що було б чим похвалитися. Пиши мені за себе і дочку. Прошу тебе Алочко, бережи себе, я надіюся на тебе — на твою совість, що як мені обіцявала так і буде. Люблю тебе дуже і дуже тобі вірю. Поцілуй за мене маленьку донечку.

Бувайте здорові мої рідні дорогі. МБ

P.S. Оце одержав твого листа з 28/ХІІ з браслеткою донечки, напишу відповідь в слідуєчому листі. Тим часом дякую за відомості, листи твої доходять справно. 3/І, 1937 МБ»¹.

¹ Лист М. Бойчука до А. Гербурт від 03/І/1937. Приватний архів Ганни Щепко.

Щоб достеменно зрозуміти атмосферу арештів і спроб рідних отримати побачення або бодай вісточку від рідної людини з ув'язнення, варто прочитати листа Віри Дражевської, яка намагалась добитись побачення з Василем Седляром:

«Алла!

Побачення я не мала і раніш як через місяць почитати не можна. Марусі² дали випадково. Слідчий мені сказав що обвинувачують їх по статтях 54,8 та 54,11, судить буде військовий трибунал, “вищої міри” не буде. Десь вишлють, але швидко слідство не закінчиться, не раніш як через 3–4 місяці, можна думати значить, що сидітимуть і рік. Я через свого слідчого Проскурнякова (той же що Ванькин) передала записку М. А. де написала все що ти просила. Відносно того, як реєструвати³ він ніякої поради дати не міг. <...> Взагалі я переконалась що ховати якісь зв'язки, чи щось підтримувати чи не підтримувати — байдуже абсолютно. Пиши М. А. на прізвище Хаєта і пиши більше вони все передають. <...>

Взагалі настрої у слідчого якийсь чудний. Він якраз дуже привітний і ввічливий, словом так як і треба було чекати. Треба одіслати кудись “бойчуків” намулявших всім очі. <...> Віра»⁴.

Атмосфера стає нестерпною. Аллу виселяють з квартири в Будинку «Слово» і вона перебирається до кімнати Віри Дражевської, яка на той час тікає подалі з Харкова — до Москви. Друзі і знайомі перестають вітатися, при зустрічі переходять на інший бік вулиці, її звільняють з видавництва — Алла з двома дітьми залишається без засобів до існування... Містом блукають сироти — діти арештованих, засланих, розстріляних бабків. До Алли приходять простити їсти дівчатка Юрія Тютюнника — після арешту матері вони лишилися круглими сиротами. Алла розуміє: щоб такого не сталося з її дітьми, треба рятуватись — якщо її арештують, діти пропадуть.

Залишивши дітей на сільську дівчину, яка колись була «наймичкою» у них з Майком, вона їде до Москви у пошуках роботи і прихистку. У селищі Дровніно, під Москвою, її беруть на роботу до педагогічного училища. Пізніше, трохи оговтавшись і прийшовши до пам'яті, Алла поїде до Москви на прийом до слідчого НКВД і спробує довідатись про долю Михайла Левковича. Слідчий відмовляється щось з'ясувати, проте залишає на столі документи і виходить з кабінету... В анкеті Бойчука Алла читає: «Вища міра»...

Згодом, уже в еміграції, в одному з листів до Люби Дражевської вона напише: «25.11.71 рівно 35 років як заарештували у Києві Михайла Бойчука. Неймовірно те що було і що ми ще живемо. Що ми ще можемо жити з такою отрутою. В Гані її вже менше, а в дітей її ще менше»⁵.

² Маруся — Марія Пасько, дружина Івана Падалки.

³ Вирішували питання, на яке прізвище записати Ганнусю.

⁴ Лист Віри Дражевської до Алли Гербурт, 1937 рік. Приватний архів Ганни Щепко.

⁵ Columbia University, Butler Library, Rare Books and Manuscripts, Bakhmetieff collection. Lubov Drazhevs'ka correspondence. Лист від 26.11.1971 Алла Гербурт Люби Дражевській.

Література

1. Білокінь С. І. Бойчук та його школа. Київ: Мистецтво, 2017. 256 с.
2. Йогансен М. Уривок із авантурного роману // Література, наука, мистецтво. 1924. 1 червня. Повну бібліографію див.: Йогансен М. Вибрані твори / упоряд. Р. Мельників. Вид. друге, доповн. Київ: Смолоскип, 2009. С. 747–750.
3. Йогансен М. Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших // Майк Йогансен. Вибрані твори / упор. Р. Мельників. Вид. друге, доповн. Київ: Смолоскип, 2009. С. 227–390.
4. Йогансен М. Як будується оповідання // Майк Йогансен. Вибрані твори / упор. Р. Мельників. Вид. друге, доповнене. Київ: Смолоскип, 2009. С. 550–668.
5. Йогансен М. Вибрані твори / упор. Р. Мельників. Вид. друге, доповн. Київ: Смолоскип, 2009. 768 с.
6. Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен. Київ: Майстерня книги; Оранта, 2010. 400 с.
7. Маркаде В. Українське мистецтво ХХ століття і Західна Європа // Всесвіт. 1990. № 7. С. 169–180.
8. Мельників Р. Людина з химерним йменням // Йогансен М. Вибрані твори / упор. Р. Мельників. Вид. друге, доповнене. Київ: Смолоскип, 2009. С. 5–30.
9. Мудрак М. Нова Генерація і мистецький модернізм в Україні. Київ: Родовід, 2018. 352 с.
10. Речник української культури: Майк Йогансен у спогадах, листах, матеріалах / упоряд., передм., прим. І. Лисенко. Київ: Рада, 2003. 208 с.: іл.
11. Сенченко І. Було колись. Михайло, Майк Йогансен. Алла Гербурт // Україна. 1989. № 14–15. С. 19–21.
12. Соколюк Л. Михайло Бойчук та його школа. Харків: Видавельц Савчук О. О., 2014. 386 с.
13. Зі спогадів Алли Гербурт-Йогансен // Йогансен М. Вибрані твори / упоряд. Р. Мельників. Вид. друге, доповн. Київ: Смолоскип, 2009. С. 725–733.
14. Шкандрій М. Модерністи, марксистки і нація. Українська літературна дискусія 1920-х років. Київ: Ніка-Центр, 2006. 384 с.
15. Цимбал Я. Актриса, художниця і поетка. Дата оновлення: 20.01.2017. URL: <http://litakcent.com/2017/01/20/aktrysa-hudozhnytsja-i-poetka/> (дата звернення: 08.01.2021).

References

1. Bilokin, S. (2017). *Boychuk ta yoho shkola* [Boychuk and his school]. Mystectvo.
2. Johansen M. (1924). Uryvok z avanturnoho romanu [An extract from the adventure novel]. *Literatura, nauka, mystectvo*, June 1.
3. Johansen M. (2009a). Pryhody Mc Leistona, Harri Ruperta ta inshyh [Adventures of McLaistrone, Harry Rupert, and others]. In Johansen, M. *Vybrani tvory* [Selected works]. 2nd ed., revised, (pp. 364–365). Smoloskyp.
4. Johansen M. (2009b). Jak budujetsia opovidannia [How a short novel is constructed]. In Johansen, M. *Vybrani tvory* [Selected works]. 2nd ed., revised. Smoloskyp.
5. In Johansen, M. (2009c). *Vybrani tvory* [Selected works]. 2nd ed., revised. Smoloskyp.
6. Kravchenko Ya. (2010). *Shkola Mykhaila Boychuka. Trydciat sim imen* [Mykhailo Boychuk school. Thirty-seven names]. Maisternia Knyhy, Oranta.
7. Markade V. (1990). *Ukrainskie mystectvo XX stolittia i Zahidna Evropa* [Ukrainian art of the 20th century and the Western Europe]. *Vsesvit*, 7, 169–180.
8. Melnykiv R. Ludyna z hymernym jmenniam [The man with a weird name] // Johansen, M. *Vybrani tvory* [Selected works]. 2nd ed., revised. Smoloskyp.
9. Mudrak M. (2018). *Nova Generacija i mysteckyj modernizm v Ukraini* [The New Generation and modernism in Ukraine]. Rodovid.
10. *Rechnyk ukrainskoi kultury: Mike Johansen u spogadah, lystah, materialah* (2003). [The Mouthpiece for Ukrainian culture: Mike Johansen in recollections, correspondence, and materials], comp. I. Lysenko. Rada, 2003.
11. Senchenko I. (1989). Bylo kolys. Myhailo, Mike Johansen. Alla Herbut. *Ukraina*, 14–15, 19–21.
12. Sokoliuk L. (2014). *Mykhailo Boychuk ta yoho shkola* [Mykhailo Boychuk and his school]. Vydavets Savchuk O. O.
13. Zi spohadiv Ally Herbut-Johansen [Recollections of Alla Herbut-Johansen]. In Johansen, M. *Vybrani tvory* [Selected works] (pp. 725–733). 2nd ed., revised. Smoloskyp.
14. Shkandrij M. (2006). *Modernisty, marksysty i natsiia. Ukrainska literaturna dyskusiiia 1920-kh rokiv* [Modernists, Marxists and the Nation. The Ukrainian Literary Discussion of the 1920s]. Nika-Tsentr.
15. Tsymbal Ya. (2017, January, 20) Aktrysa, khudozhnytsia i poetka [Actress, artist, and a poet]. Litakcent. <http://litakcent.com/2017/01/20/aktrysa-hudozhnytsja-i-poetka/>

Додаток 1. ЛИСТИ МАЙКА ЙОГАНСЕНА ДО АЛЛИ ГЕРБУРТ

Збережені правопис і пунктуація оригіналу.

1. Лист М. Йогансена до Алли Гербурт, б/д

Как я уже предупреждал, сіе писано будет «по московську» — уже переехал на другой регистр, поживши в Харькове.

«Итак Вы служите в столовой. Много каши — но увы! ея не хочется совсем».

Все таки есть голубая кровь. Ведь кожа может быть такой тонкой, что просвечивают вены и я эту самую голубую кровь обожаю.

Но это, так сказать, философия. Как таковая она не является моей специальностью, которая лежит в совсем иной области (славянские языки, преимущественно украинский).

Идеалом человека (именно мужчины) по моему является соединение профессий ученого и акробата. К сожалению обе отнимают так много времени, что едва ли кому удастся соединить их в себе. А было бы прекрасно — sozasagen¹ здоровый дух в красивом теле. Обычно же ученый напоминает физически мешок с мукой, а акробат восполняет недостаток психической работы систематическим пьянством.

Но это, так сказать, философия. Я же хочу просить Вас о следующем: не можете ли Вы... боюсь, что Вас поразит необычность соответственного заявления. Как бы это получше рассказать, чтоб не пришлось рвать письма. Рискнем! сказал один господин, протягивая руку к рюмке.

Ежели бы Вы были сейчас в Харькове, то я дал бы временный отпуск сербскому языку и предложил бы Вам пойти со мной в театр. То есть нет — прежде всего, когда мы с Вами бы увиделись, то я, подавив желание, попросту расцеловать Вас (как несвойственное в данных обстоятельствах интеллигентному человеку: так следует писать, а не интелегентному — потому что, видите ли, в латинском языке «e» в неударяемом слогe переходило в «i» краткое — ну как мы говорим «бизусловно» вместо «безусловно» или что нибуть в этом роде). Так вот, подавив такое желание, (оправдываемое однако долгим разставаньем, ударами судьбы и иными адекватными причинами) я все ...

2. Лист Майка Йогансена до Алли Гербурт, б/д

Скушно мне штой-то, голубчик Аллочка! «Хоть бы пожар случился, или папенька умерли б!» То есть хоть бы вы приехали, хочу я сказать. Конечно, мы понимаем, что, если от Вас и есть письма, то они едут в Полтаву, а я все еще сижу в Харькове. Да теперь письмо посылать, все равно что запечатать в бутылку и бросить в океан — может быть и дойдет через три года по назначению, если какая нибудь досужая акула не проглотит. Длинное послание написал Вам, но вторую половину порвал, а первую посылаю в качестве образчика стиля человека с гипертрофией романтического элемента на почве книжных студий. Во второй половине предлагалось вести переписку на Ты для разнообразия. Так сказать суррогат романтического элемента — цикорий вместо кофе, морковный чай вместо китайского, мороженое из сирени. Как хотите, так и смотрите. Хоть бы пожар случился... то есть хоть бы Вы карточку прислали. За неимением лучшего собираюсь еще угостить Вас собственными стихами — пожалуй что досужая акула подавится таким письмом.

Слушайте же терпеливо — в конце будет дешевая премия.

«Божїї» лишь невинная метафора; Бога нет, Аллочка	О не забуду тїї ночі Сніг падав м'ягко. Город спав Лиш Божїї дивились очі	Город собственно на украинском языке значит огород (горбд) но здесь это — "die Stadt"
Каганець — современное электричество	Потайки вибігли на ганок На волю з диму каганця	(убаюкал то есть) Ганок — крыльцо (немецкое gang собств. выход)

¹ Так сказать.

	Там завмирав безглуздий танок	<i>безглуздий — безсмысленный танок не столько военная машина, сколько просто танец</i>
зірка — звездочка	Сніг сипав, сипав без кінця	
вія — ресница у Гоголя	Ясними сповивав зірками	
даже повесть такая есть	Волосся, вії її лица	<i>это конечно было заметно</i>
«Вій»	Встрявав, холодний між губами	<i>при поцелуе</i>
	І падав, падав без кінця	
час это «время»	І зупинив часу течіння	<i>остановил</i>
	Заколисав все що жило	
	Зірок свіжіюче насіння	<i>насіння — семя</i>
всесвіт — вселенная	І нас і всесвіт занесло	<i>Короче говоря — все завертелось</i>

Порой и по русски было бы конечно лучше — «И снег, звездный сев, засыпал нас во вселенной». Но самое то главное это то, что ничего этого не было; ни «тії ночи», ни «її», ни «снігу»; по крайней мере «її» — все это лишь плод гипертрофии романтизма — потому все так «босо» и вышло. Может быть, если бы Вы были здесь ... но вас здесь нет.

Надо Вам рассказать, как я закрыл сегодня чешскую грамматику и стал писать письмо. Начнем с Адама, виноват, с Евы. Когда я только что кончил гимназию, поступил в университет, перестал плакать, вообще подрос, я в первый раз влюбился. Звали ее Лида¹. Самая земля, по которой она ходила, казалась чем то необыкновенным и замечательным. К сожалению она не ответила ни на чувство, ни даже на письмо (написаны средними стихами, но с большим чувством). Потом то она сама написала письмо, но к этому времени я был немножко влюблен в Наташу, а потом немножко больше в Мику. (Наученный горьким опытом я уже не об'яснялся, а ходил где то за семь верст в округности — и правильно делал — даже за это досталось). Как бы то ни было, но долго я не мог читать без волнения Вергилия — где попадалось имя «Dido» а рассказ Чехова «Милость» и совсем выгучил наизусть. После этого я не влюблялся совсем, кажется. Но привычка искать в книге знакомые звуки осталась. И вот читая про автора «Historická mluvnice jazyka českého» Гебауера, увидел имя его «Алоиз» (Алоиз Грубер есть хороший немецкий художник — очень нежный). Из имени «Алоиз» и рисунков Алоиза Грубера сложилось представление о Вас, Тимофей Флоринский был уволен в отставку и я стал писать, и даже довольно незаметно оказался на четвертой странице. Красновой Ваш адрес сообщил, а номер дома забыл — напишите с передачей — через Батус. Может быть успею еще и узнать. Лес рубил. Нус пора это письмо согнуть в бараний рог и послать туда, куда Макар телят не гонял и ворон костей не заносил.

Миша

3. Лист М. Йогансена до Алли Гербург, ймовірно, 1924/25 рік

Метод Берлица	Вы не видели здесь мельницы? Нет, но покойный осел моей богатой бабушки был продан моим отцом вашему дорогому дяде в четверг шестого февраля прошлого года.

Аллочка милый дружок.
 Какая Ты умница-женщина, что прислала пакет с главами.
 Первую я уже перевел, вторую может-быть начну сегодня.
 В первой я кое-что подровнял под свою гребенку, не исправил, может быть даже испортил немного, но под свою коммунистическую гребенку подровнял.
 Чтобы Ты не сердилась, целую Тебя, Умница, прямо в сердце.
 Сегодня с невероятным трудом достал деньги.
 Ежели они будут мариновать меня и далее на терпении, то я плюну на это дело.

¹ Ліда Зайко — перша дружина Майка Йогансена, з якою він був знайомий з гімназії. У них народився син Віктор, якого виховувала бабуся Ганна Федорівна Йогансен.

наука	Это не графомания, доктор — это упражнения. Это просто упражнения и больше ничего. Да — это просто упражнения.

Лишь бы роман кончить, а там можно и в Харьков ехать. Я подсчитал марки на конверте — Ты заплатила 2 р. 30 к. за спешную почту.

Видишь ли я стараюсь не брать романовых денег, чтобы у нас было на что повеселиться. Поэтому приходится жить как раз в раз.

Ты видишь, я несколько успокоился, получив от Тебя письмо и главы.

Я Тебя очень люблю за то что Ты Умница, Испорченная Девчонка и Любимица.

Подпись под письмом	Прости меня, я нуждаюсь в Твоем прощении. Прошлое письмо было какое-то неудалое. Кислое. Вообще — буза.

Тут было бы сильно хорошо если бы Ты была тут. Река — да что говорить то!

Затанцевали улицами капитаны. Улица пошла гулять в поля.

Подковы цокали, хоть было еще рано

Балкон — на улицу — за улицею пляж,

Где потонуло за весну сто тридцать

Потонет сто — и не возстанет вновь

В струе, где белый стебель веселиться

И не спускается на дно.

Года процокают в граните след

и т. д.

(не могу по русски хоть режь!)

Смотри

дальше.

проза	Композитор Вериківський живе в Києві у приватнім помешканні. Час од часу він п'є чай з арнауткою.

В степяных песчах Аравийской земли.

Три карты! Три карты! Три карты!

Устал писать, а главное думать.

Теперь надо бы лечь головой к Тебе на колени и пускай голова полежит с минуту. Дольше не выйдет, все равно вскочит.

Целую твои колени, Умница!

Целую Любимицыны волосы.

Целую ногти Испорченной Девчонки и губки.

Целую край Твоего плаття.

День первый

стихотворение	Он пел головой и коровы садились на звезды. Махровая нечисть летела в кусты. Седло прокатилось и сказала: Недурно!! Сюда бы еще пива!

День второй.

Получил все Твои письма. Последнее с календарем.

Сейчас кончаю переводить главу с Камиллой, Дюверье и прочим.

Хорошая глава. Я сделал хуже в переводе, зато сделал ее быстрее, подвижнее. Кроме того сцепил. Девушка, которая работает у miss Wood это Кет — та самая, что с Гарри в следующей главе. Мужчина, который поднял платок имеет отношение к торговцам живым товаром — это было ясно и у Тебя,

Исторический роман	Все курили. Один только молодой человек не курил. Опираясь на щит он внятно произнес — «Дайте папироску!»

но я еще заставил его следить, где живет Эдит. Разговоры Рикса с Эдит сократил.

У Тебя чудесно про часы — прямо прелестно. Про вещи тоже. Оставил все. Очень хорошо про три золотых шара — это Ты придумала, или оно в самом деле так. Все оставил как есть.

Очень хорошо начало отравления, да и дальше хорошо. Оставил. В медальон поместил карточку полуголой женщины.

лирика	Любили пить и петь. И птиц ловить ходили. И засыпали вечером на ветках ясеней. И женщин по ночам искали и любили.

Завтра кончу — вставляю про Креве. Камиллу несколько сокращу. Именно: оставляю насчет чувствий. Так переделывать и легче и труднее, чем писать самому. Легче тем, что ничего не надо придумывать, труднее тем, что жалко менять вид вещи, а все-же несколько уравнивать стиль нужно.

Сижу и пишу разставив локти и один прилипает к моему переводу, а другой к Твоему тексту. Посередине торчит моя голова и объединяет их в письме.

Сантиментальный роман	Где это сказано? Не в сочинении ли господина Хераскова «Россиада»? Или нет — подойдите ближе — я вас поцелую

Беру папироску — смотрю на картинку Алжир. Любимица всегда могла бы сделать такую, еще лучше. Зато я не могу.

Знаешь на чей стиль похож Твой. На стиль хорошего Диккенсовского романа, только у Тебя свежее.

А сокращаю я еще вот почему. У нас с тобой всякое капиталистическое отродие описывается подробно, а прочие пешки, статисты. Так нехай же всі будуть статисти!

А тут подписал: любимица

Пора спать, но не хочется. Еще одна страница, две страницы — вставить одно н — будет еще одна страница, две странички.

Ты, Испорченная Девчонка, написала «ученные» с двумя н. это неправильно. Кроме того ни в коем случае нельзя писать «ужастный». Это ужасно! «Т» тут совершенно ни при чем. Оно лишнее. ОУЖАСЬНЪ по укр. ЖАХЪ слова одного корня, «х» видишь ли перешло в «с» перед звуком переднего ряда. Дело в том, что суффикс ЪНЪЙ как ты ясно видишь из его

любимица	и тут нет	умница

начертания начинается с звука переднего ряда в. А по аналогии со словом ОУЖАСЬНЪ радёмые и слово ОУЖАХЪ переделали на ОУЖАСЪ.

Не сердись, Любимица, это я декламирую на холостом ходу.

Это называется усталость.

— Вы заговариваетесь!

— Ни сколько — я упражняюсь!

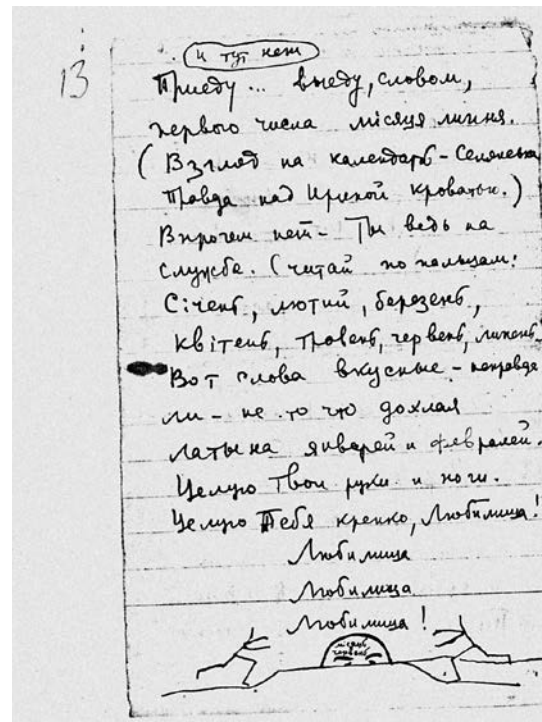
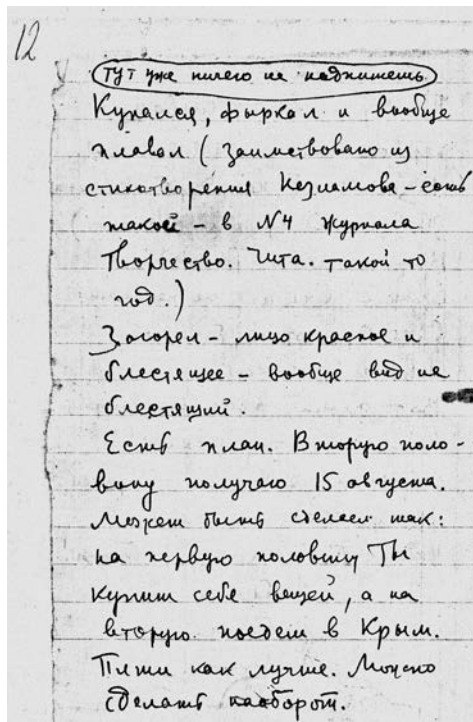
— Но подходящее ли вы избрали место для своих упражнений?!

(Реторический вопрос!)

Люблю тебя Аллочка. Любимица очень. Ты — умница. Захочешь — и будешь писателем; не захочешь — все равно Ты прелестная женщина.

Тут уже ничего не надпишешь

Купался, фырчал и вообще плавал (заимствовано из стихотворения Незнамова — есть такой в № 4 журнала Творчество. Чита. такой то год.)

Загорел — лицо красное и блестящее — вообще вид не блестящий.

Есть план. Вторую половину получаю 15 августа. Может быть сделаем так: на первую половину Ты купишь себе вещей, а на вторую поедим в Крым. Пиши как лучше. Можно сделать наоборот.

и тут нет

Приеду... выеду, словом, первого числа місяця липня (Взгляд на календарь — Селянська правда над Ириной кровати.) Впрочем нет — Ты ведь на службе. Считай по пальцам: Січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень.

Вот слова вкусные — неправда ли — не то что дохлая латына январей и февралей.

Целую Твои руки и ноги.

Целую Тебя крепко, Любимица!

Любимица

Любимица

Любимица!

(Внизу малюнок Червня)

5. Майк Йогансен до Алли Гербурт, без дати

Хорошее дело — получить письмо! Гораздо хуже не получать писем. По крайней мере у меня такое впечатление.

Имея это ввиду, разорвал уже одно письмо, и труды по его составлению пропали даром и все оттого, что от Вас ничего не слышно.

Аллочка, дюша мой, отчего Вы не пишете? Разве это ж хорошо? Совсем это не хорошо.

Мне и так не везет; в душе конюшня и в прочие отношениях плохо, а тут еще и вы не пишете.

Вы удивительно сравнили житье наше с путешествием. Можно бы еще прибавить, что на станции, где Вы хотели пообедать, в буфете ничего нет, а пока Вы выходили из поезда, у Вас украли чемодан.

Вы знаете украинскую басню о том, что все благополучно, только ножик сломался? А нож отчего сломался? Да когда с гнедого шкуру снимали. А гнедой отчего пал? Да когда в город за доктором ездили, когда пани заболела. Что ж она выздоровела? Какое, померла, etc. Словом: *wszystko w porządku*.

Очень хорошо, что Вас не возмущают мои социалдемократические взгляды и принадлежность моя к украинской национальности. Последнее конечно, Вам несколько смешно, но согласитесь сами: надо же мне наконец стать на какуюнибудь почву, тем более, когда это так интересно.

Позавчера окончились мои практические занятия по украинскому языку с слушателями инструкторских курсов при Нар.Ком.Просе. Лестно все таки преподавать украинский язык учителям с Харьковщины,

Подоліи, Полтавщини и прочее иное — тем более что два года назад я, сам был слушателем таких курсов и по украински знал только слово «нема» и то в таком произношении: «нима».

Один бородач из Полтавы даже осведомился, откуда я, собственно родом — из левобережной Украины, или из Галичины. Правда другая воструха в частном разговоре выразила мысль, что я думаю по русски, но это было уже после моего чистосердечного заявления, что я хотя и был всюду, но сам Харьковский. Не надо было откровенничать, а с прежней лихостью выдавать сведения из словаря Гринченка за прирожденные свои выражения.

На беду, откуда ни возьмись, налетает осень. Хорошо было Пушкину воспевать ее в стихах, как у него были дрова. У него крестьянин даже зимою торжествует.

Единственный приятный момент — когда ложишься вечером спать:

Вот миг отрадный наступил:

Старик разделся, закурил...

В. Бут.

Недурно бы так все спать и чтобы снились сны, один лучше другого, синие, синие... с крапинками; вроде стихов Петникова, которые я не замедлю привести на следующей странице, чтоб не разделять строк.

Как медленный полет птицы

Летящей к знакомому вечернему дереву

Как ясеня серебряная сень

Несет отблеск всеневозможной выси...

Возвращаясь на землю, «целую Ваши руки. Повáжіння! Как говорят у нас в Галичині», причем «о» читается почти как «у», а «ж» средненебное, а значит это so zasagen; Aufwiederehn, au revoir, pour ainsi dire.

Миша

P.S. Еще говорят «у нас» — «кланяюсь» (с — спирант¹, нечто среднее между «ть» и «хь»)

6. Майк Йогансен до Алли Гербурт, 27 червня, рік невідомий

Опять перемена декорации. Свеча. Глубина комнаты теряется в дедовском полумраке. На стенах большие отражения лунных окон. За столом сижу я и пишу. Расскажу Тебе одну сказочку в обмен за лысого, который обтирает пот такой штукой:

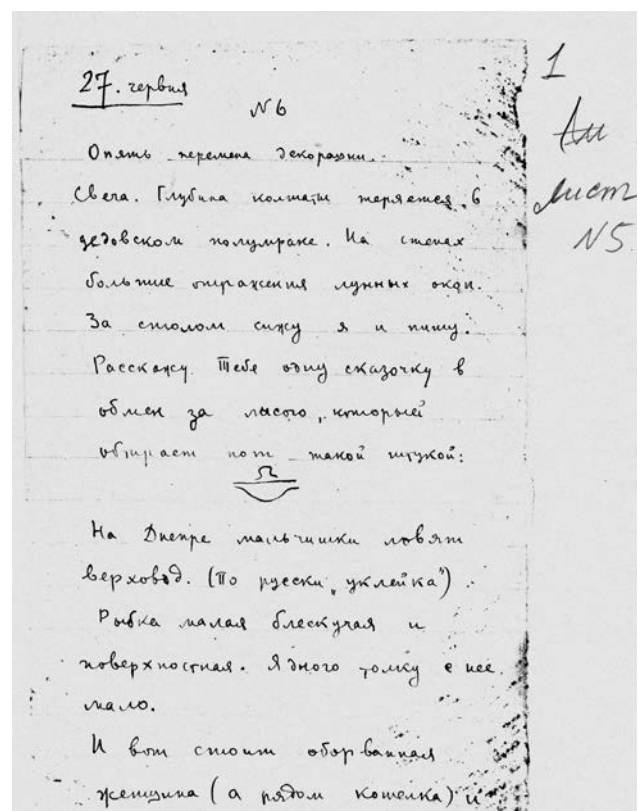
На Днепре мальчишки ловят верховід. (По русски «уклейка»).

Рыбка малая блестящая и поверхностная. Ядного толку с нее мало.

И вот стоит оборванная женщина (а рядом кошелка) и ловит рыбу.

Вместо удилица у нее ветка, неаккуратно ободранная. К ветке привязана не тоненькая леска и даже не нитка, а просто шворка, бичевка, какой завязывают в магазине пакет с штанами, или пирожным.

Значит она не умеет ловить верховод и не продавать их собирается. Она голодна (или дети пухнут от голода) она видит: плавает в реке плохая но все таки пища и хочет выловить эту пищу. Мальчишка вылавливает удочкой, скажем, штук двадцать в час — с четверть фунта в общей сложности.

¹ Спірант — приголосний звук, що утворюється тертям видихуваного повітря в щілині між зближеними органами мовлення: в, с, з, х; щілинний (фрикативний) приголосний [О.Р.].

Она или ничего не поймает, или зацепит за день одну две рыбки — а ей видно хочется есть.
Слепой поет о том, как ветер березку сломил.
Накрашенная дама лет 50ти предлагает на чистом французском языке купить какие то цветы. Другие дамы тоже поют и поют не плохо.
Вот дела где на свете.
Выводы?
Выводов никаких, и не может быть никаких. Не покупать же в самом деле цветы — кому это нужно, за чем это?
Первого числа я еду в Харьков. Это мне нужно — ох как нужно! Я люблю в Харькове одну девочку — и она тебя не любит? Нет в том то и дело что и она меня любит — это редкий случай — оба любят!
Ну что ж ты? Почему же вы не вместе?
Не знаю, дорогой доктор, почему мы не вместе. Не знаю, дорогой мой доктор, отчего мы не вместе. Она так сказала, что так нужно.
Но тогда, значит, она тебя не любит!
Нет, дорогой доктор, милый друг, она говорит, что любит меня. Она пишет мне.
— Она говорит. Она пишет! Действительно аргументы!
Нет, доктор, если бы ты знал, как она пишет, ты так не говорил бы. Если бы ты знал ее, как бы ты был счастлив, что можешь ее обнять, называть на «ты», целовать куда хочешь и сколько хочешь.
— Пустяки! Хороших женщин везде сколько угодно. Во первых в Киеве больше хорошеньких женщин, чем в Харькове!
— Больше — это правда. Но разве в этом дело? Пускай их будет миллион, но ведь это не она. Может быть они глупы, лживы, грубы и корыстолюбивы. Даже наверное так. Что они знают — что они могут!? А вот ты доктор представь себе Умницу — не глупее тебя (в сторону — а может быть и умнее!) — представь себе, что Умница эта в то же время хорошенькая женщина со вкусом и тактом, не нахальная баба с очками на носу и колоссальным апломбом при небольших познаниях, но совершенно без тела. Представь себе дорогой доктор (дай папиросу!), что будет если она будет иметь еще немного лишних денег, чтобы усовершенствовать свой туалет!
— Ну и что?
Что? (дай прикурить!) То, что первого июня я еду в Харьков, а ты можешь оставаться тут. Можешь, пожалуйста. Я тебе нисколько не завидую, доктор! Эх! Если бы ты знал! Ну да что, черт возьми — скоро еду!
Доктор закурил папиросу, прошелся по комнате и сказал.
— Ну ладно. Желая тебе счастья с твоей девочкой. Я иду.
— Куда ж ты так рано. Посиди еще — я тебе что то еще хотел о ней сказать интересное.
— Будет уже. Пойду ка и я себе к одной.
— Иди, доктор, с богом. Только я знаю к кому ты идешь. Жалко мне тебя, доктор. Хоть и завидно, что тебе близко, да не завидую к кому.
Ну ладно там. Лучше какая нибудь под рукой, чем морская царевна в Харькове. Буйвай здоров.
Буйвай здоров. Завтра побачимось.
И доктор ушел.
Опять мы вдвоем.
Ох нет — я один, один чорт возьми. Когда же это будет?
Днем ничего — ходишь себе, говоришь, пишешь — а вечером — хуже — в сто раз хуже. Эй отмщу я Тебе, Аллочка, за это дело!
Как мне отомстить. Я мог бы, допустим, изменить Тебе в Киеве. Но я отмстил бы только сам себе таким образом. Что я говорил бы Тебе, когда Ты меня спросила бы как я вел себя в Киеве? Как бы я смотрел Тебе в глаза? Другое дело, если бы я не любил Тебя, но я Тебя очень люблю.
Нет, этого нельзя. Себе хуже будет.
Как отомщу? Сделаю больно! — сдавлю руку как следует или ударю изо всей силы ладонью по руке.
Мало!
Как отомщу?
Но зачем же Ты будешь мне мстить? Я ведь не виновата Мишенька! Нельзя было иначе! Нельзя! (теперь, когда нет доктора, я начинаю проникаться его идеями) Почему нельзя? И почему Ты не могла мне сказать, что за причина?
Да, вот! Почему Ты мне не сказала, что за причина? Я ведь никаких тайн Тебе не преподносил! Мишенька не будем говорить об этом. Ведь мне тоже не легко.
Правда, прости меня. Я обнимаю твое милое тело, голова Твоя у меня на плече.

Ох нет! Я один — один!
 Когда же это будет?
 Ну ладно, довольно. Знаешь, немножко помогает, хотя и недостаточно.
 Знаешь, бумаги еще очень много, а уже поздно. И потом я ничего не могу придумать хорошего. Одна мысль! (см. все выше сказанное)
 Целую Твои — (пусть это банально, но это помогает) Целую твои руки с пальчиков до плеча. Целую Твои ноги, которые скоро будут принадлежать мне. Целую Тебя всю. Ты такая Умница и Тебя так сладостно будет любить, потому что Ты — Умница, Испорченная Девчонка.
 Ты будешь все делать умно, как Ты все делаешь и ... не подберу слова — ну чорт его бери — красиво словом, что ли.
 Люблю Тебя страшно сильно — чувствуется потребность в гиперболе — органическая, лирическая потребность в гиперболе. Люблю Тебя, как только могу любить сильно. Больше люблю чем очень многое, больше чем самого себя. Забочусь то я о себе больше, но без всякой нежности, а просто так по привычке, как хозяин заботится о корове.
 А к тебе чувствую такую нежность.
 Ах видишь ли слова эти плохи. За то сцена з доктором вероятно более убедительна. Если бы было время я рассказал бы Тебе еще сцену с инженером, портным, перевозчиком на Днепре, товарищем из Губкома, ... и все эти сцены имели бы то же содержание. Эге-ге! Свечка отомстила за то, что я нагнул ее к папироске. Она шлепнула на письмо две слезы — пусть едут к Тебе — Ты подумаешь на предыдущей странице, что это я плакал. Но я не умею плакать, я умею только ныть в письмах. Но Ты, Аллочка, неужели Ты заплакала хоть раз, пока меня не было. Если случится, плакни на бумагу, чтобы я видел.
 Сентименты. Это хорошо! Это хорошо! Так и нужно! Видно, что любовь есть. Сентименты — это все равно, что плач. А как же не плакать разлученным любовникам?
 Завтра отправлю. Пускай приезжает до моего приезда — а то мне стыдно будет.
 Спокойной ночи.
 Я.

Прочитал критическим глазом ночные lamentации и против ожидания не слишком устыдился. Разница конечно большая — даже чернило сейчас какое то черное, а не рыжее как вчера.
 Ты посмотри как я много Тебе написал. Вагон — 40 чел. 8 лошадей.
 Сажусь писать последнюю главу (шестистопный ямб!)
 Ну прощай моя Умница!
 А забыл — ты мне сегодня снилась. Разговор был о каких то подвязках. На столе лежали — одна с пряжкой, одна новенькая круглая под колено цвета клубники с молоком. Но это ничего что она была новенькая — та с пряжкой была куда лучше. Ты кажется обувалась или наоборот снимала чулки — словом я видел Твои голенькие ноги. Целую их стократ и еще раз (должно быть так пишут писаря — ничего они тоже люди и любят.)
 Скоро увидимся.
 Скоро увидимся.

Додаток 2. ЛИСТИ МИХАЙЛА БОЙЧУКА ДО АЛЛИ ГЕРБУРТ

Збережені правопис і пунктуація оригіналу.

1. Лист Бойчука Аллі Гербурт від 14.03.1936.

На конверті адреса: Харків вул. Червоних письменників, 5, буд. «Слово», кв. 12.

Зворотна адреса: Київ, пошт. філія 12уб, підпис Микалович.

Внизу «задученого» листа стоїть дата 19/II

Алочко, мій скарб дорогий, мій самородок золотий такий великий важкий що здається другого такого на світі нема. Хоч я найшов его серед грязної породи-каміня, а дорожу ним як наскрізь щиро золотим, а тому не дивуйся що я так тремчу над тобою, хіба усі що мають скарби не дорожать ними і не оберігають їх ревниво від завидющих очей, від грабіжників. Я рішив хоч декілька слів тобі написати, а то за роботою світла не бачу, як в лабіринті. На твої запитання в листах, вже по часті я відповів через Мар. Я на решту вже певно тобі віч на віч скажу що думаю, а то не встигаю. < ... >

А так як поняття чесність, совість то знаєш багато з твоїх знайомих вважають за анахронізм і відсталість (у Вірки¹ також повидимому з тих же джерел її міркування о совісті, пам'ятаєш?), ну а дурною бути нікому не заманчиво. То філософія друзей дома а ціль її ясна. То правда, що більшість людей то банальні незавидні істоти, но так як в мистецтві так і в житті навіть наймізерніші люде хотять рівняти ся на кращих, а не на більшість. Ніхто не завидує другим, що вони злодії чи обманщики чи ще якісь там пройдохи, а завидують героям в якихсь великих ідейних справах — зрештою я не можу того належно словами викласти, але думаю, що ти сама це почуваєш. Чи може ти гадаєш що це колись так було а тепер вже вийшло з моди? Я переконаний, що це ніколи не вийде з моди. А може це моя утопія. Багато хочеться написати але кінчу листа, нехай сьогодні їде до Тебе. Мені самому хочеться в конверті затаїтися аби скоріше тебе побачити.

Цілую Тебе. М

2. Лист Бойчука до Алли Гербурт від 22–23/IV/1936

Алочко моя крилата. Ти мене обрадувала листами і засмутила своїми клопотами. Не дуже журися, якось мусить так вийти що буде добре. Не спіши так з справою помешкання, тут не так вже комусь на голову дощ лє. Мені здається що тут не без старанної опіки і поради тої особи що я тобі тоді казав, пригадаєш? Так що в значній мірі якісь капризи. З справою твого заклопотання особистого також не теряй розсудливости. Я зараз зхвилюваний твоїми турботами. Всеж бережи своє здоров'я і підожди я приїду то якось подумаємо як бути. Не опускай рукавів держися бадьоро, все буде гаразд. Тільки пам'ятай як мене запевнювала, щоб надалі не забувала вірно! Я післав тобі телеграфом 200 карб. зараз же як отримав (22/ IV) вчора твої листи. Мене затримує тут робота, але на днях поїду до тебе. Маю їхати в Донбас для того щоб зібрати матеріал для ескіза, я здається тобі писав. Спішу, тому вкину листа так як встиг написати. Цілую. М

Свій виїзд до Харк. я тобі телеграфую.

3. Лист Бойчука до Алли Гербурт, 1936

Кохана Алочко!

Тут зараз повідомили, що за кілька днів 10–12-го має бути московська виставочна комісія, щоб розглянути ескізи до виставки «Індустрія соціалізму»², так що я мушу почекати. Після того хочеться поїхати до Москви і хочеться щоб і ти побачила московські музеї та виставки, може з'їздимо й до Ленінграду, щоб побачити Ермітаж. Алочко, дивись, щоб з грошима обережніше обходитись, а то зараз якось трудно і не відомо чи скоро полегшає в цьому відношенні. Про Ів. Ів. не відомо, що воно таке³. Чи не знаєш, як довго мала лікуватись Маруся⁴ в санаторії?

Пишеш, що оглядаючи виставку, помітила свої недостатки в роботі, а що роботи Довгала тобі сподобалися. Це добре, що ти способна критично розглядати свої «творенія», а не гаразд що так безнадійно дивись на свій розвиток і поступ в роботі. Ти попитала би скільки днів цього літа Довгаль відпочивав і їздив хоч би десь за город гуляти, він з ранку до ночі і в ночі при світлі робить цілими місяцями і роками. Ти при своїх здібностях, якби десяту часть того часу проробила та ще й зосередила всі думки на цій роботі, не розсівала на мілочі, то я не сумніваюся, що у тебе вийшли-б може такі ж речі цікаві, як у Довгала, а може цікавіші. Едісон казав «Геніяльність то 99 % праці і 1 % натхнення». Може він в процентах помиляється але все ж таке міркування для такого геніального винахідника дуже характерне і цікаве.

Я до сего часу мало помічав щоби ти працювала уперто для оволодіння мистецтвом живописі, хіба тоді як виконуєш замовлення, а цього не досить. <...> Прикро мені, що ти так томишся без елементарних удобств, все ж ти могла би з ліжком устроїтися, навіть якби хлопчик спав на твердшому, то для дитини пусте, а ти себе мучиш в такому стані це безрозсудно. <...> Я дуже за тобою скучаю, ти то скоріше одвикаєш. Я радію Алочко що скоро зустрінемося, гадаю, що будемо в Москві, бо мене задрість і ревності нещасних халтурників

¹ Віра Дражевська.

² Лист без дати, проте за змістом, Комітет Всесоюзної Художньої виставки «Індустрія соціалізму», ймовірно, було створено у квітні — на початку травня 1936 року, саме тоді розпочалась робота зі створення основного експоната виставки — мозаїчної Карти СРСР з коштовних каменів, яку контролював комітет. Запланована на 1937 рік виставка, проте, не відбулася.

³ Очевидно, ідеться про Івана Падалку — його арештували 30 вересня 1936 року.

⁴ Марія Пасько — дружина Івана Падалки.

виживають із Києва, правдиві майстри художники в малому числі, особливо московські і ленінградські ті мене не переслідували а навпаки морально піддержували.

Спішу виходити, так що кінчаю, пиши мені часто і держись там мені вірно без ніяких схоластичних викрутасів перед собою і перед мною. Цілую дуже гаряче. М

4. Лист Аллі Гербурт від Бойчука, без дати, ймовірно, 1936 рік

Алочко! <...> Признаюся тобі, мене це трівожить, ти спомянула що дрібницями не хочеш мені докучати, а з гіркої практики знаю, що деякі «дрібниці» можуть бути причиною не зближення, а навпаки! відчуження близьких людей. <...>

Ну ти написала, що мала розмову з Бланком на худ.(ожніх) зборах. Ти прекрасно єму виложила суть діла «Бойчукізма», ну а з ким ти бачилася у «Дитвидаві»? <...>

Скажи по щирості моє ти серце, що це таке з тим Такереєм, я не пригадую чому тобі він так необхідний, чи ти мені про нього казала? Не можу згадати. <...>

Так як я тебе люблю, то не дивуйся що я хотів би як найчастіше від тебе мати відомости і самі прості і щирі. Цілую і сподіюся милости і любови і надія мене ошчасливає.

М

5. Лист Бойчука до Алли Гербурт від 11.06.1936

Алочко кохана моя єдина!

Я так боявся твоїх вагань, що за оціх декілька днів не знавши що з тобою так змарнів і зачах, що кого не зустріну то запитують що зо мною сталося?

Я вже так гадав що ти рішилася на одчайний риск і це мене дуже трівожило і я боявся за твоє здоровля і життя, ну та й освоївшись з цією думкою, що так останеться, так стало жалко.

Здається мені, що так як ти рішила остаточно — так і гаразд. Ти мені мила ще миліша стала. Я тебе люблю і як зачарований від чарів твоїх визволитися не можу, хоч думав про це, бо гадав також що можливо що ти щось договорилася і мовчиш через «сусідів».

Ти мені Алочко пробач шутки на счот портретування — не гнівайся на мене. Пиши мені про себе і спощай коли приїдеш. Може тобі треба грошей? Дай знати. Держися кріпко.

Бувай здорова, цілую, цілую, цілую.

М

ЛИСТИ З УВ'ЯЗНЕННЯ

6. Лист Бойчука до Алли Гербурт від 07.12.1936

Дорога Аллочка!

Так склалося, що в найтрудніший для тебе і найвідповідальніший для нас обоїх час, ти оставлена на свої власні сили. Дуже тебе прошу, буд(ь) витривала духом не піддавайся розпачі.

Я думками і почуттями близько тебе, хоч не можу зараз з тобою бачити ся. Мене дуже мучить свідомість що ти в таку хвилю не можеш надіятися на мене, на мої заботи і старання про тебе.

Прошу тебе дуже, не зважай на ложний стид і пиши мені. Тут люде вище обивательських пересудів.

Напиши мені як твоє здоровля, що зараз з тобою діється?

Чи твої ілюстрації до книжки прийняли, чи ще й досі не вирішено? За мене не турбуйся. Я досить добре почуваю себе на здоровлі, читаю і пробую дещо рисувати, та багато думаю.

Бувай здорова не падай духом.

7/ХІІ 1936. М Бойчук

Київ

Інститутська № 5

Н.К.В.Д. У.С.Р.Р. с.п.о.

Слідчому М. І. Хаєту

для М. А. Бойчка

7. Лист Бойчука до Алли Гербурт від 19/I/1937.

Люба Алочко!

З листа твого останнього бачу що ти заклопотана, бо через розсіяність ти написала дату «10/XII» 11/XII 1937 замість 10/I, 11/I. А помимо того в листі стільки живости, що з него повіяло твоїм теплим оживляючим віддыхом на мене. Розлука з тобою мене дуже болюче тривожить. Я пориваюся до тебе, мої почуття і думки наболіли, як крила у тої птиці що в клітці поривається летіти. Тепер я перевірів повноту мого почуття, яка ти мені рідна і сердечно близька. Хоть судьба нам не дуже сприяє, а я не трачу надії, що будемо разом жити з тобою і маленькою донечкою.

До сего часу я не зневірився, хоч дійсність не наздогоню ніяк, вона тікає як міраж. Алочко будь постійна, додержуй слова і нехай твої почуття неугасимо підтримують теплоту твого відношення до мене. Ти згадала про Гофмана і его розмову з Юлією, я за тебе пам'ятаю і з гадки ти мені не сходиш в день і в ночі мені снишся.

Мене радує що ти удачно поробила ескізи, гадаю що це повинно пробудити в тобі упевненість та віру в свої сили і здібности. Може перестанеш завидувати иншим художникам, що у них не лучше а тільки інакше як у тебе получається, а тобі свої роботи надокучають і тому у других перестаєш бачити недотатки. Свої недотатки треба нещадно перемагати, а коли на якісь зразки задивлятися, то вибирати достойних майстрів.

В якій клініці ясла, куди хочеш дитину віддавати? Певно там де алея великих дерев з воронячими гніздами. Коли там гарно улаштовано, то для тебе буде дуже зручно, зможеш свобідніше працювати. Пишеш, що дівчинка вже кільця вириває. Ого! Що ж то за силачку ти народила, вона скоро підкови ломати буде. От як виросте будеш мати заступницю і помішницю. Яка ж вона собою? Мені здається повинна бути гарна. Коли в тебе вдалася то напевне хороша буде, а коли в мене то гадаю, що також нічого — бо у мене сестри гарні на вроду. А як ти записала Ганусю, на чиє прізвище? Гербурт чи на моє. Ти мені не писала про це. Напиши мені дорога Алочко. Котра сестра, старша чи молодша явилася з пірижками святкувати твій день народження. Мені здається, що це молодша сестра, вона більше хазяйновита коло кухні. Передай сестрам від мене привітання. Що ж там Гайочок, не маєш з ним тепер клопоту? Хто его доглядає? Та старенька, що ти договорила? Гайок ще не почав до школи ходити? «Погремушка» у нас кажуть калатальце. Ти пишеш що не знаєш як звати.

Поспішаю, а тому на цьому кінчаю листа. Пиши мені.

Бувай здорова

МБ

19/I 1937

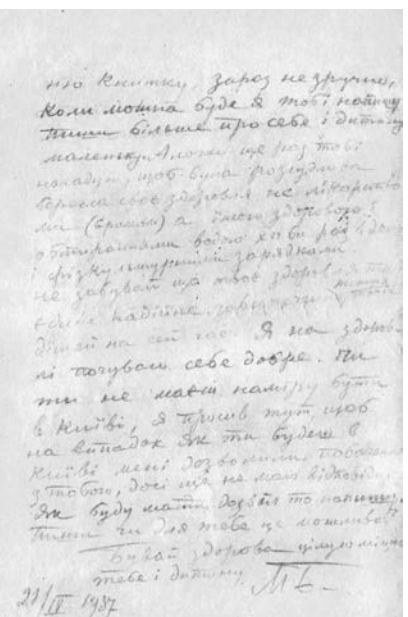
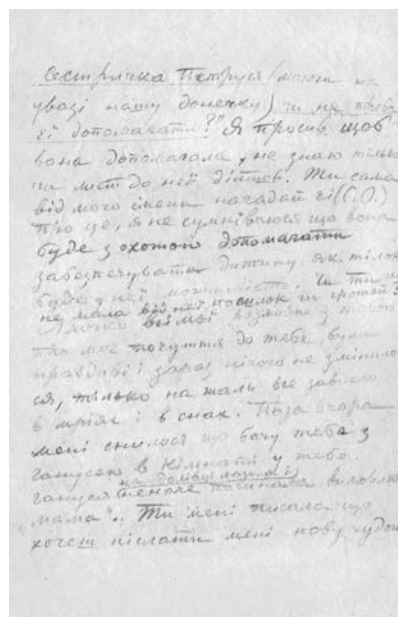
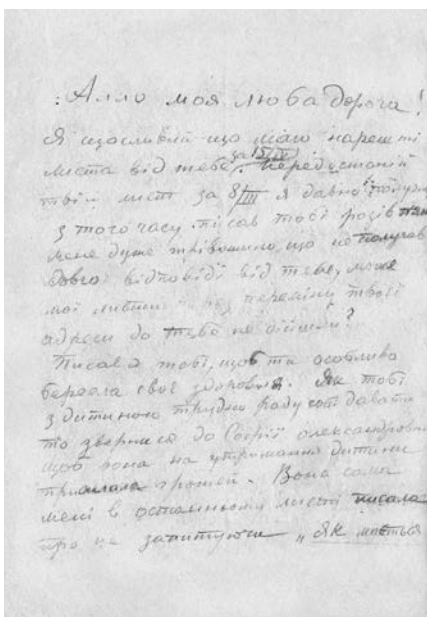
Київ — Інститутська 5, Н.К.В.Д. УССО спо

Комендатура

Слідчому М. И. Хаєту

Для арестованого М. Бойчука

8. Лист Бойчука до Алли Гербурт від 21/IV/1937

Алло моя люба дорога!

Я щасливий що маю нарешті листа від тебе за 15/IV передостанній твій лист за 8/III я давно отримав, з того часу писав тобі разів п'ять, мене дуже тривожило, що не отримав довго відповіді від тебе, може мої листи через переміну твоєї адреси до тебе не дійшли?

Писав тобі, щоб ти особливо берегла своє здоров'я. Як тобі з дитиною трудно раду собі давати, то звернися до Софії Олександрівни, щоб вона на утримання дитини прислала грошей. Вона сама мені в останньому листі писала про це запитуючи «Як маєтсья сестричка Петруся (маючи на увазі нашу донечку) чи не треба їй допомагати?». Я просив щоб вона допомагала, не знаю тільки чи лист до неї дійшов. Ти сама від мого імені нагадай їй про це, я не сумніваюся що вона буде з охотою допомагати забезпечувати дитину, як тільки буде у неї можливість. Чи ти ще не мала від неї посилок чи грошей?

Алочко всі мої розмови з тобою про мої почуття до тебе були правдиві і зараз нічого не змінилося, тільки на жаль все зависло в мріях і в снах. Позавчора мені снилося, що бачу тебе з Ганусею в кімнаті у тебе. Гануся на долівці лазила і неначе починала вимовляти «мама». Ти мені писала, що хочеш післати мені нову художню книжку, зараз не зручно, коли можна буде, я тобі напишу. Пиши більше про себе і дитину маленьку. Алочко ще раз тобі нагадую, щоб була розсудлива берегла своє здоров'я не лікарствами (бромом) а їжею здоровою і обтираннями водою хоч би раз в день і фізкультурними зарядками. Не забувай, що твоє здоров'я то єдине надійне забезпечення життя твоїх дітей на сей час. Я на здоров'я почуваю себе добре. Чи ти не маєш наміру бути в Києві, я просив тут, щоб на випадок як ти будеш в Києві мені дозволи побачення з тобою, досі ще не маю відповіді. Як буду мати дозвіл то напишу. Пиши чи для тебе це можливо?

Бувай здорова, цілую міцно тебе і дитину.

МБ

Remeniaka O.

“I keep hoping that we will be together...”: Correspondence to Alla Herburdt-Johansen (Mike Johansen, Mykhailo Boychuk)

Abstract. The research was made on the basis of materials from the Bakhmeteff Archive of Columbia University and Anna Shepko private archive. The paper addresses the creative work of a bright representatives of the artistic environment of Kyiv and Kharkiv of the 1920s and 1930s. Provided information allows to trace a destiny of Ukrainian artists during the period of Great Terror. Mike Johansen's and Mykhailo Boychuk's letters to Alla Herburdt-Johansen (except of a few quotes) are published for the first time. Fragments of correspondence by Alla Herburdt-Johansen and Lubov Drazhevs`ka are also published for the first time. These materials are an invaluable source that depicts the artistic environment of Kharkiv and Kyiv during the 1920s–1930s.

Keywords: Bakhmeteff Archive, artistic environment, Mike Johansen, Mykhailo Boychuk, Alla Herburdt-Johansen.

Ременяка О.

«Не теряю надежды, что будем вместе...» Письма к Алле Гербурт-Йогансен (Майк Йогансен, Михаил Бочук)

Аннотация. Исследование, проведенное на основе архивных материалов Бахметьевской коллекции в архиве Колумбийского университета и частного архива Анны Щепко, представляет творческое наследие ярких представителей артистической среды Киева и Харькова 1920–1930-х годов. Письма Майка Йогансена и Михаила Бойчука к Алле Гербурт-Йогансен (за исключением нескольких цитат) публикуются впервые. Также впервые публикуются фрагменты переписки Аллы Герурт-Йогансен с известной журналисткой и общественным деятелем Любовью Дражевской. Эти материалы являются бесценным источником информации о художественной среде Харькова и Киева 1920–1930-х годов, объясняет мысли и настроения украинских интеллектуалов в годы великого террора.

Ключевые слова: Бахметьевская коллекция, художественная среда, Майк Йогансен, Михаил Бойчук, Алла Гербурт-Йогансен.

Стаття надійшла до редакції 9.02.2021